Правото да не бъдеш осъден предварително

Пет секунди видео. Една снимка. Име, което до вчера не ни е говорело нищо. Днес вече знаем какъв е човекът зад него. Знаем какво е извършил, защо го е извършил и какво наказание заслужава. Поне така изглежда под публикацията, където хиляди непознати са постигнали съгласие за нечия вина, без да са постигнали яснота за случилото се.

Сред коментарите някой е написал: „Нека първо се докаже.“ Отговорили са му: „А ако пострадалият беше твой близък?“
Спирам се на този въпрос. В него има истинска болка. Но има и страшно условие: сякаш за да съчувстваш на един човек, трябва непременно да осъдиш друг.

Когато чета за насилие, първата ми реакция също е гняв. Искам пострадалият да получи помощ, да бъде чут, виновният да понесе отговорност. Трудно ми е да приема спокойното „нека изчакаме“, когато някой страда сега. Именно затова разбирам колко лесно желанието за справедливост може да се превърне в нетърпение към всичко, което я прави справедлива: проверката, изслушването, съмнението.

В социалните мрежи това нетърпение намира хиляди съмишленици. Едно обвинение се повтаря, споделя, допълва с догадки, докато постепенно започне да изглежда като установен факт. Чуждата убеденост запълва празните места в собственото ни знание.
Обвиненият може да говори, но всяко негово обяснение се приема като оправдание. Ако мълчи, значи крие нещо. Ако се защитава, значи е безочлив. Каквото и да направи, то потвърждава решението, което вече сме взели.
Струва ми се, че най-опасният момент настъпва, когато истината започне да пречи на нашата правота. Ако сме нарекли някого престъпник пред

стотици хора, оправдаването му изисква нещо и от нас. Трябва да признаем, че сме участвали в несправедливост, докато сме настоявали за справедливост. Понякога е по-лесно да заподозрем съда, отколкото собствената си прибързаност.

Точно срещу тази готовност да знаем предварително стои презумпцията за невинност. Обвиняемият се смята за невинен до установяване на противното с влязла в сила присъда. В този принцип виждам и нравствена дисциплина: способността да признаеш границата на онова, което знаеш. Да кажеш „Не знам дали този човек е виновен“, когато всички очакват да избереш страна, изисква повече смелост, отколкото изглежда. Особено ако тази сдържаност бъде разчетена като безразличие към пострадалия.

Но можем да приемем нечия болка сериозно и да поискаме обвинението да бъде проверено внимателно. Дължим на пострадалия истината. Осъждането на погрешния човек би го предало още веднъж.

Зад тогата на съдията този сблъсък придобива съвсем конкретна тежест. Там стои човек, който също може да изпитва възмущение, състрадание и страх. Тогата не премахва чувствата му. Тя го задължава да не ги превръща в чужда присъда.

Представям си колко трудно е да разглеждаш доказателствата спокойно, когато отвън вече настояват за наказание. Да изслушваш обвиняемия, докато други смятат самото изслушване за излишна милост. Да знаеш, че ако вината не бъде доказана и произнесеш оправдателна присъда, утре собственото ти име може да се появи под същите гневни коментари. Тук професионалният дълг се превръща и в лично изпитание. Съдията трябва да устои на изкушението да замени отговорното решение с одобряваното. Защото общественото одобрение няма да понесе вместо него последиците от една погрешна присъда.

Разбира се, тогата не прави никого непогрешим. Съдът дължи мотиви за решенията си, а хората имат право да задават въпроси и да критикуват. Публичността може да извади наяве премълчавано насилие и да даде смелост на човек, който дълго е бил сам. Но между настояването един случай да бъде разгледан и настояването той да завърши с определена присъда има съществена разлика. Първото търси правосъдие. Второто рискува да го подчини на предварително написан край.

А какво остава за човека, когото съдът е оправдал, но хората продължават да подозират? Старата публикация още съществува. Някой бъдещ работодател може да я намери. Детето му може да чуе в училище думите, които възрастните са написали уж без много да се замислят. Делото е приключило, но той продължава да се защитава пред погледи, на които не може да отговори.
Ние вече сме преминали към следващата новина. Той трябва да остане в живота, който сме обсъждали няколко минути.

Затова за мен въпросът не е само как съдията ще опази независимостта си. Въпросът е и как аз ще използвам свободата си да говоря. Преди да споделя снимката, преди да добавя обидата, преди да реша, че съм разбрала всичко, мога да спра. Мога да се запитам какво знам и какво съм готова да причиня с онова, което само предполагам.

Под публикацията още стои въпросът: „А ако пострадалият беше твой близък?“

Бих искала да му отговоря честно: тогава щях да искам истината с цялата сила на болката си. И щях да имам нужда срещу мен да стои съдия, който може да чуе тази болка, без да ѝ позволи да избере виновника.

Някой трябва да запази място за истината, докато всички останали вече са го запълнили с присъди.

Данни за участника:

Андреа Бориславова Илиева